

Львів, 1913. – Вип. IV. – Ч. 56. – С. 20–21. 42. Геринович В. Ожидана книжка / В. Геринович // Діло. – Львів, 1910. – Ч. 281. – С. 2–3. 43. Шаблій О. Академік Степан Рудницький – фундатор української географії / О. Шаблій. – Львів-Мюнхен: ред.-вид. відділ Львівського держ. ун-ту, 1993. – 223 с. 44. Томашівський С. В справі етнографічної карти України-Руси / С. Томашівський // Хроніка НТШ у Львові. – Львів, 1907. – Вип. III. – Ч. 31. – С. 21. 45. Рудницький С. Коротка географія України / С. Рудницький // Попул. б-ка "Лан". – К.-Львів, 1910. – № 5–7. – 154 с.

Владимир Островой

ФОРМИРОВАНИЕ МИРОВОЗЗРЕНИЯ И НАУЧНЫХ ИНТЕРЕСОВ ВЛАДИМИРА ГЕРИНОВИЧА

В статье проанализированы предпосылки и факторы, которые повлияли на формирование научного мировоззрения будущего учёного В. Гериновича. Определён и охарактеризован малоизвестный этап биографии, а именно становление и развитие этой незаурядной личности.

Ключевые слова: В. Геринович, украинский учёный, мировоззрение, антропогеография, краеведческая деятельность, географическое и историческое краеведение.

Volodymyr Ostrovyi

WORLD OUTLOOK AND SCIENTIFIC INTERESTS' FORMATION OF VOLODYMYR HERYNOVYCH

Preconditions and factors which influenced formation of scientific world outlook of the civic-political position of V.O.Herynovych have been analyzed in the article. Little known stage of his biography, namely formation and development of this outstanding personality has been determined and characterized.

Key Words: V.Herynovych, Ukrainian scientist, world outlook, anthropogeography, area studies activities, geographic and historic area studies.

УДК 94(477):929

Володимир Синенький

ВІЙСЬКОВО-ПОЛІТИЧНІ СТУДІЇ ІВАНА КАРПИНЦЯ

У статті проаналізовані наукові та науково-публіцистичні праці відомого українського історика, учасника українсько-польської війни 1918–1919 рр. Івана Карпинця, присвячені військово-політичній історії Західної України. Особливу увагу зосереджено на праці "Історія 8-ї Галицької Бригади", яка принесла визнання історика серед сучасників і визнана однією із кращих наукових студій присвячених Українській Галицькій Армії (УГА).

Ключові слова: І. Карпинець, ЗУНР, УГА, українсько-польська війна, військово-політичні студії.

Іван Карпинець – український історик першої половини ХХ ст., учасник українсько-польської війни 1918–1919 рр. Наукову спадщину вченого становлять праці з військово-політичної та соціально-економічної історії західноукраїнських земель останньої чверті ХVIII – першої половини ХХ ст., значна частина яких досі не опублікована. У 1920–1930-х рр. він став новатором у дослідженні військової історії Галичини, а його "Історія 8-ї Галицької бригади" стала, за словами сучасників, одним із найкращих творів, який з'явився в Галичині у міжвоєнний період ХХ ст.

На сьогодні військова, громадська та наукова праця І. Карпинця залишаються невідомими не тільки для широкого громадянства, але й навіть фахових істориків. Наявні наукові праці і статті містять тільки опосередковані твердження та інформацію, яка здебільшого розкриває окремі епізоди біографії науковця та його доробку. У дослідженнях О. Домбровського [1, с. 105–111], Ф. Стебля [8, с. 129–132] тільки епізодично охарактеризовано наукову спадщину І. Карпинця. Основу джерельної бази розвідки становлять науково-публіцистичні праці історика.

Мета статті – проаналізувати дослідження І. Карпинця, які присвячувалися українсько-польській війні 1918–1919 рр., політичній історії Західної України. Предметом дослідження є військово-політичні студії відомого українського історика, об'єктом – його наукова творчість.

У 1930-х рр. визнання досліднику принесла науково-популярна праця із мемуарним відтінком "Історія 8-ї Галицької Бригади", у якій описано військовий шлях бригади Української Галицької Армії (УГА), писарем якої був І. Карпинець. Прибувши на фронт, він детально описав військово-політичну

ситуацію, що панувала у краї. Він зауважив, що на Рудеччині, після перейняття українцями влади, панував спокій [7, с. 10]. Загалом перші дні української влади на Рудеччині (3–9 листопада 1918 р.) І. Карпинець називав "сонним життям". "Мало хто з українців в повіті міг тоді думати, що по закінченню світової війни прийде зараз на нашій території до другої, що Рудеччина ще не в скорому часі опиниться в колі воєнних дій та що треба буде проявляти більше енергії й ініціативи, як дотепер. Та коли такі звідомлення, як наведено вище, надходили до Б. Рої з багатьох повітів, то чи ж можна дивуватися, що це заохочувало його до якої-небудь військової акції, щоби полегшити ситуацію поляків у Львові? Отже, він майже від самого початку знав, чого має прагнути" [2, с. 85].

Описуючи ситуацію у краї, автор праці відзначив надзвичайно сприятливу військову обстановку. "Небезпеку в Рудеччині збільшувала ця обставина, – відзначав він, – що крім відділу з 80 стрільців з кількома старшинами, озброєного тільки звичайними крісами, але без достатньої кількості муніції, не було жодних інших частин. А до цього треба додати, що цей відділ не був боєздатний, не був ще навіть, як зараз побачимо, як слід здисциплінований та не мав контакту з ніякими українськими відділами в сусідніх околицях і не діставав ні звідки жодних наказів. І де ж би він міг був ставити опір полякам, які б навіть в малій кількості захотіли ввійти в Рудеччину!" [2, с. 85]. І. Карпинець констатував, що тоді (на початку третьої декади листопада), українська влада "вдержалася" в повіті, завдяки двом обставинам: 1) жоден відділ польської експедиції не намагався ввійти в Рудеччину; 2) кількох рудецьких старшин з поручником І. Околотом на чолі зуміли опанувати паніку, яка постала в Рудках 20 листопада та запобігли збройному виступові місцевих поляків [2, с. 85].

Після захоплення поляками Львова і до кінця листопада (і у першій декаді грудня) на територіях, суміжних з Рудеччиною, відбувалися напади українських відділів на окремі точки залізничних шляхів Львів-Перемишль і Перемишль-Хирів (подібні напади мали місце й на залізничному шляху Перемишль-Ярослав-Рава-Руська), які опинилися у руках поляків. "Назагал ситуація на цих територіях до 21–22 листопада не була для українців злого, бо українські відділи були зачіпною стороною, а поляки мусили триматися в дефензиві та не мали тут якогось плану ділання, – оптимістично відзначав І. Карпинець. – Бо думка Б. Рої про експедицію на Хирів-Самбір-Львів з браку сил не могла здійснитися; майор Лісовський ніколи не вирушив з цією експедицією. Тільки ситуація на північний схід від Рудеччини, а саме у Львові, погіршилася, бо його українські війська мусили залишити. Та зі Львова не загрозувала суміжним територіям небезпека, бо поляки й тут не мали більших сил та мусили числитися з фактом, що саме під Львовом концентрувалася Українська Армія" [2, с. 85].

Після обстрілу Городка групою "Рудки" у грудні 1918 р., І. Карпинець прийшов до висновку, що "ці виправи показали рудецькій команді наглядно, що проти противника, який оперує такими технічними засобами, як панцирні потяги, не можна вибиратися тільки з крісами й скорострілами (тим більше в недостатній кількості), але що треба мати до цього й гармати й інше технічне озброєння. А далі рудецька команда, так як і самбірська, бачила, що Начальна Команда замало звертає уваги на операції на просторах на Захід від Верещиці аж по Сян, а тому за взаємним порозумінням постановили вони разом з деякими політичними зарядами вислати в цій справі делегацію до Начальної Команди" [2, с. 93].

Характеризуючи причини невдач групи, її писар звернув увагу читача на одній із причин – малодосвідченості К. Гоффмана та відсутності практичних навиків ведення бойових операцій. "Ці люди, з якими сотник К. Гоффман приїхав до Рудок, взялися зараз до праці й упродовж кількох днів були вже установи й помічні відділи групи зорганізовані. Так відразу впадає нам в очі одна хиба при організації операційної групи, а саме, що вища команда (в цьому випадку команда III Галицького корпусу, бо вона понад головою полковника А. Кравса, всім зараджувала) думала за різні установи для групи та посилала людей до їх обсади, а не подумала про те, від чого саме треба було зачати, а саме про приділення до групи якогось доброго шефа штабу, який мав би докладне поняття про те, як вести війну. Це тим більше повинна була зробити, що сам командант, сотник К. Гоффман, не мав великих кваліфікацій на команданта групи на такому великому відтинкові. Це був звичайний активний австрійський старшина, буковинський німець, що мав за собою тільки кадетську школу та літа служби на війні, де дійшов тільки до степеня сотника..." [2, с. 93].

І. Карпинець не тільки досконало описав бойові дії на відрізьку, де перебував, але й подав відомості про побутові умови. Майбутній історик відзначав, що основною базою групи стали Рудки. "Містечко до цього надавалося своїм менше-більше осереднім положенням на відтинку групи та тим, що тут перехрещується багато доріг, що лучать різні місцевості Рудецького та інших повітів, та що посідає залізничну станцію, до якої доїздили поїзди зі самбірського залізничного вузла. Отже, Рудки давали можливість скорого й найдогіднішого зв'язку, з однієї сторони, з частинами групи на фронті, а, з другої сторони, з вищими командами та зі щапільям, – відзначав він. – Тому в Рудках примістилася команда групи та всі установи й помічні відділи. Інтендантура примістилася у вагонах на станції; також у вагонах містилася муніція" [2, с. 102].

Усі інші установи – "польова лічниця, відділ закупу худоби, ліквідатура, розвідчий відділ, польова жандармерія, телефонічна чета, станційна команда та булавна сотня" також

дислокувалися у місті. "До цього, що Рудки стали базою групи, причинилася й та обставина, що містечко було вже досить далеко поза фронтом (приблизно 12–15 км), отже, поза засягом безпосередніх воєнних ділань (пізніше, починаючи від 4 лютого, навідували його досить часто польські літаки та кидали бомби, але група не несла від цього ніяких поважніших шкод, – читаємо у праці І. Карпинця. – Найбільше майна групи було на станції в Рудках, яка, маючи тільки 4 тори, була формально завалена вагонами. Це майно оберігала частина відділу двірцевої команди, під час коли друга частина рубала й звозила з околиці дрова, якими опалювалося тоді залізничні машини. Крім того, двірцевий відділ провірював всі перепустки військових і цивільних осіб, оскільки такі їхали (цивільне населення мало обмежену свободу їзди залізницею). Зрештою, рух поїздів був дуже малий (здається, що тільки раз на добу приїздив поїзд до Рудок зі Самбора, а відтак вертав назад)" [7, с. 12].

Автор дослідження не міг не торкнутися проблеми захоплення українцями Перемишля – важливої стратегічної лінії. "Повертаючи до українсько-польської війни в 1918–1919 році, мусимо зазначити, що найслабшим і найменше вразливим місцем, яке могло спричинити катастрофу для всіх польських відділів, що оперували в Східній Галичині, був Перемишль та частина залізничного шляху Львів-Перемишль, а саме відтинок приблизно від Судової Вишні по Перемишль; Про це знали в цьому часі навіть ляки" [2, с. 101]. Відомості про задуману українцями офензиву на залізничний шлях Львів-Перемишль, яку остаточно вирішено розпочати на нараді у Ходорові, розійшлися серед старшин і стрілецтва УГА, інформацію отримали й поляки. І. Карпинець відзначив, що "доктор С. Шухевич пише виразно, що цього ж самого дня, коли офензиву порішено, відомості про неї дійшли до непокликаних людей, а наступного дня розійшлися поміж стрільцтвом. Сам С. Шухевич довідався про неї від автореферента Кренжаловського, якому про це сказав сам полковник Гриць Коссак, командант III Галицького Корпусу... Внаслідок такої балакучості поляки довідалися про все дуже скоро. В. Гуперт пише, що ціль офензиви, а навіть день її розпочаття, був віддавна знаний польській команді, що після своїх сил, які мала до розпорядимості, старалася її утруднити власною зачіпного акцією..." [2, с. 102–103].

Проаналізувавши стан на польсько-українському фронті, І. Карпинець критикував окремі групи УГА за нерішучість та бездіяльність. Дослідник відзначив, що наступ "проходив мляво", а більшість часу доводилося проводити у боях локального значення. Основна причина невтішного для УГА стану, вважав І. Карпинець, полягала у невмінні пристосувати реалії до нових військових умов. Як приклад він наводив Групу "Крукеничі", яка хоча й могла суттєво покращити позиції на лінії Перемишль-Городок, проте у цей період "не виконала навіть жодного демонстраційного заходу". До заслуг цієї груп І. Карпинець відносив ліквідацію залізничного мосту біля с. Медики, через що група Бекера, що дислокувалася навколо Судовій Вишні та невелика група Борковського, що розташовувалася у Мостиськах, втратили зв'язок із Перемишлем. "Бездіяльність "Групи Крукеничі" дала змогу полякам втриматися на зайнятих позиціях від Судової Вишні – по Перемишль", – резюмує історик [7, с. 11].

Після повернення поляками залізниці Львів-Перемишль, зміст публікацій набув песимістичного характеру. "УГА по березневій катастрофі [1919 р. – В.С.] не змогла в короткому часі подвигнутися, – із сумом відзначав І. Карпинець. – Вона стала пасивно дивитися на те, що роблять, чи задумують робити поляки, доки не прийшов поновний удар, ще сильніший за березневий, що, властиво, остаточно вирішив українсько-польську війну на користь поляків" [2, с. 103]. Дослідник передбачав песимістичний для української держави сценарій розвитку подій, адже, за сього словами, інформація про про армію Й. Галлера "приходили часто", через що Н КУГА, Уряд ЗУНР, як зрештою і "вся українська спільнота, якщо хотіли оборонити свою державу, повинні були напружити всі сили в тому напрямі, щоб фронт і Армія були якнайсильніші" [8, с. 129]. Натомість, із сумом констатує І. Карпинець "про будучність майже ніхто не думав... Фронтом мало журився уряд, а політичні партії, установи та загал української суспільності ним майже не цікавилися. Тому прийшла катастрофа" [8, с. 129].

Використовуючи мемуари польських вояків, І. Карпинець відтворив ситуацію у їх штабі, описав моральний дух військових. Останнім успіхом польської березневої офензиви було зайняття 26 березня містечка Янова (на північний захід від Городка), зазначав він. Отже, їх антифензивна акція закінчилася не тільки поверненням сполучення Львова з Перемишлем, але й опануванням Краковеччини, Яворівщини й Янівщини, що "забезпечило їм залізничний шлях Львів-Перемишль від півночі. Та, однак, генерал Івашкевич вже не міг досягнути вказаної йому лінії Рава Руська-Добросин-Жовква-Куликів-Львів через брак сил. Тому зголосив своїй начальній команді, що до досягнення тієї лінії треба йому 5 свіжих й повних куренів і 2 батареї. На це дістав він 30.III відповідь від Ю. Пілсудського, що згаданій допомоги не буде міг одержати перед 15 квітня. Тому зараз наказав він своїм групам окопатися і одротувати свої становища, а шефові інженерії, майорові Домбровському фортифікувати далі лінію Хирів-Перемишль, а далі вже не вздовж Сяну, але вздовж полудневої сторони залізничного шляху Львів-Перемишль" [2, с. 107].

На основі власних записів та мемуарів поляків І. Карпинець спробував відтворити чисельність війська УГА. Дослідник констатував, що "кордонове обсадження фронту було слабе, бо фронт був довгий, а війська мало" [9, с. 15]. Коли сили українського фронту стали зменшуватися, "то зате запілля було горою!", – з обуренням писав І. Карпинець. – Самі здорові, придатні до бою, добре відживлені, убрані й узброєні люди, які нічого не робили, та яких число доходило щось до 50000 людей... І цих галапасів ніяка сила, не могла стягнути стягнути на фронт, бо всі запільні команди підлягали різним Секретаріатам і Начальна Команда нічого не могла вдіяти. От що пише про це генерал М. Павленко: "Ми хотіли злити запілля з фронтом в один мілітарний апарат, щоби цим піднести відпорність фронтових частин. На жаль, це було переведене лише з формального боку". Отож, з запільним балаганом не вдалося нічого зробити! Начальна Команда аж до часів генерала О. Грекова не могла нічого з запілля витягнути" [2, с. 108].

У таких умовах розпочалися масові втечі з УГА. "До деморалізації стрілецтва спричинився у великій мірі брак достатньої кількості старшин на фронті та надмір їх у запіллі, де ще до того добре забавлялися, – читаємо у праці І. Капинця, – Дійшло до того, що командант панцирного поїзду ч.2 четар Т.Швець, здається, за тихою згодою свого тодішнього зверхника отамана А.Бізанца, поїхав разом з четарем О.Верголою, командантом полку піхоти 7-ї бригади, сотником Волощакком, командантом батареї поручником (чи сотником) Олексієм та з лікарем Олексієм, яких забрав на свій панцирник до Стрия, щоб силою забрати трохи старшин з каварень на фронт. Це було вночі по полудні, здається, десь у квітні. Остаточо скінчилося це на демонстрації без наслідків, але сам факт такої поїздки став голосний (на основі інформацій п. Омеляна Верхоли)". "Так більш-менш представлялася ситуація УГА й цілої ЗОУНР", – завершуючи дослідження відзначав його автор [2, с. 109].

Важливим доповненнями "Історії 8-ої Галицької Бригади" стали інші праці І. Карпинця на військову тематику, серед яких – "1-й курінь 8-ї бригади УГА". Ф. Стеблій зауважував, що цінність цього опису полягає як у використанні усього наявного на той час комплексу документів, що виходили від обох воюючих сторін, спеціальної літератури й численних мемуарів безпосередніх учасників подій, так і в особистих спостереженнях автора як учасника подій, а також у викладі конкретної історії бригади на основі співставлення різних точок зору, критичної оцінки як успіхів УГА, так і слабих місць та прорахунків її командування на тлі чітко окресленого внутрішнього і зовнішньополітичного та військового становища ЗУНР [8, с. 129].

Новизною поданого матеріалу відзначається праця "Панцирний поїзд. Ч.2". Автор розвідки детально розповідає про його бойовий шлях, проблеми, які виникали у керівників потяга у період українсько-польської війни 1918–1919 рр. [3, с. 344]. Охарактеризувавши бойовий шлях поїзда, І. Карпинець констатував: "З цього, далеко ще неповного, опису, наглядно пробиває невміння вищих команд використати доцільно бойову силу панцирника та відвагу й жертвенність його залоги. Ці всі бої й ризиковні підприяття панцирника, були властиво, за малим винятком, тільки з ініціативи його команди. Вона майже ніколи не діставала точніших наказів згори, що має робити, та з якими відділами, де й як співділати. От тільки наказувано панцирникови загально їхати на таку-то лінію або стояти там і там, а вже від ініціативи команданта панцирника й від підвладних йому людей залежало, чи панцирник зробить щось, чи ні, чи буде боротися там, де треба, чи попросту втече з поля бою без оправданих причин. І тому можна сміло сказати, що ці люди, що про них ми тут говорили і які творили залогу панцирника, зглядно панцирників ч.2, а передусім оба старшини – четар Швець і четар Верхола, сповнили свій обов'язок так, як наказує військова честь!" [3, с. 349].

У праці "Участь бувших учнів Перемиської української гімназії в українській визвольній війні" І. Карпинець відзначав тих випускників гімназії, які боролися за українську державність у роки національно-визвольних змагань [5, с. 58]. Розвідку І. Карпинець розпочав із констатації факту – "кожний, що вступив в ряди борців, робив це самочинно, на свою власну відповідальність, а не під впливом чи натиском дирекції гімназії чи учительського збору. В таких хвиликах, коли в гру входить життя многих людей, гімназія як виховна інституція, якій родичі віддають в опіку своїх дітей, не може виступити як організація акції, в якій не одно молоде існування може бути знівечене. Учительський збір української Перемиської гімназії був би на таке ніколи не пішов, бо мав велике почуття відповідальності за долю повіреної собі молоді. Я впрочім великі події наспівали в такому часі, в якому науки в школі не було й учні були переважно в своїх родинних сторонах. Отже, всякий поступок одного чи другого учня був самостійний і добровільний, без жодного натиску чи то зі сторони дирекції гімназії і учительського збору чи то зі сторони шкільних товариств. Тим більше самостійні й не зв'язані з Перемиською українською гімназією були постанови тих усіх її бувших учнів, що у цей великий час були вже на становищах або студювали на високих школах" [5, с. 58–59].

Автор наголошував, що колишні учні зголошувалися до легіону в місцях свого тодішнього перебування, "бо були це якраз шкільні ферії, зглядно голосилися в найближчому осередку, де формування відділу УСС-ів відбувалося". Також у Перемишлі зібрався більший гурт абсолювентів і учнів, передусім тих, що після канікул мали йти до VII й VIII, класу й створили відділ Українських Січових Стрільців. "А тому, що вони цілком не були обізнані з військовим ділом, стали вчитися

військової муштри під проводом учнів, що з тим ділом були більше обізнані, а це: Ірина Чмоли, Антона Артемовича й Михайла Хронов'ята; два останні мали йти по феріях до VIII класу. Помагав їм в муштрі й уділював інформацій тодішній посол до парламенту й поручник др. Володимир Загайкевич, при помочі старенького урядника Каси Хорих Івана Жовніра. Спершу примістився цей відділ у Гімназійному інституті при вул. Баштовій, а опісля в бурсі "Дешевої Кухні", що давала їм харч. Відділ числив 150 стрільців, переважно учнів гімназії..." [5, с. 60].

І. Карпинцю не вдалося уникнути ідеалізації об'єкту дослідження. Він із захопленням відзначав: "У воєнних подіях того часу, починаючи від листопада 1918 р., всюди в цілому краю, найдуться бувші учні Перемиської гімназії: одні як добровольці від перших днів листопада, другі з обов'язку, покликані владою до військової служби. Але вже нині, хоч нема ще спеціальних праць про цей великий час, можна твердити, що число добровольців було о много більше, як тих, покликаних владою. А до тих добровольців належали так ті, що вже давнішими роками залишили мури Перемиської гімназії, як і ті, що тоді були ще тільки учнями тієї школи; одні з них були вже з воєнним досвідом, другі ще такого досвіду не мали. Одні, розкинені по всіх фронтах австрійської, розваленої вже, монархії, спішили у рідні сторони й там зараз організували збройні сили Української Держави, що народжувалася у Східній Галичині, другі спішили всюди там, де ті старші, досвідчені збирали військо, бо листопадовий переворот застав тих молодих учнів не в Перемишлі, а тільки в їх рідних сторонах; саме внаслідок поширеної тоді сильно грипи "еспанки", здержано науку в Перемиській гімназії перед самим переворотом і учні роз'їхалися були до домів. Через те бракувало тих тодішніх учнів у хвилині перебрання українцями влади в Перемишлі, як і в часі пізніших боїв в цьому місті" [5, с. 63–64].

У праці "Західноукраїнські землі в часі Першої світової війни" автором подано ґрунтовну характеристику програм і практичної діяльності усіх як українських, так і польських політичних партій, що виникли наприкінці XIX – на початку XX ст. у Галичині, українських партій на Буковині, основних напрямків політичної думки, становлення різних воєнізованих формувань напередодні війни, а також тих страждань, яких довелося зазнати населенню краю на першому етапі війни, до його окупації російськими військами [1, с. 105].

У розвідці "Пролом під Чортковим" І. Карпинець на основі власних спогадів змальовує події Чортківської офензи. Дослідник констатував, що бій під Чортковом, який розпочали частини 3-ї Бережанської та 7-ї Львівської бригади, закінчився "проломом польських становищ зайняттям українськими частинами району Чортків-Біла-Білобожниця (також у Вигнанці не було вже польських відділів, але й українські туди цього дня не вступали) та здобуттям значної добичі". Автор намагався не тільки розповісти про перебіг боїв, але й вияснити точну кількість полонених та "воєнної здобичі" [4, с. 263].

Серія наукових розвідок І. Карпинця бере свій відлік від часу встановлення радянської влади на західноукраїнських землях – у 1939 р. Він розпочав роботу у Львівському відділі Інституту історії України АН УРСР. Практично одразу ж ним підготовлено розвідку "Колонізація західноукраїнських земель польськими осадниками в 1918–1939 рр.", за матеріалами якої виступав з доповіддю на науковій сесії відділу суспільних наук АН УРСР у Львові в червні 1940 р. та брав участь у написанні розділу про Західну Україну від середини XIX ст. до 1917 р. для чотиритомного підручника "Історії України" для вищих навчальних закладів, підготовленого Інститутом історії України (подав матеріали про територію і населення краю, шляхи сполучення, промисловість, торгівлю, еміграцію тощо). Матеріал був надісланий до Інституту історії України АН УРСР. У цей же період він підготував наукову доповідь "Український народ Австро-Угорщини в часі Першої світової війни", у якій провів узагальнюючий огляд політичної історії західноукраїнських земель напередодні та в перший період Першої світової війни [9, с. 12–15].

У наукових розвідках, які побачили світ у радянський період помітний вплив ідеологічних чинників. У 1940-х рр. наукові розвідки І. Карпинця не публікувалися і сьогодні зберігаються у родинному архіві історика (у доньки – художниці Ірини Карпинець). Після війни його поновлено на посаді старшого наукового співробітника Львівського відділу Інституту історії України (тоді ж він підготував чергові праці "Захоплення Галичини Австрією 1772 р.", "Огляд праць з історії Галичини австрійського періоду, 1772–1914", "Нафтова ропа в Галичині. 1772–1848", "Історія газифікації західних областей України до 1939 р." та ін.). 28 жовтня 1946 р. згідно з постанови уряду, згаданий відділ ліквідовано, І. Карпинця переведено на роботу до Києва, де він незабаром захворів і був змушений повернутися до Львова. 15 листопада 1947 р. його відраховано з Інституту історії України АН УРСР [9, с. 15].

Таким чином, І. Карпинець досліджував економічні і військові процеси у Галичині. Його авторству належить два цикли фундаментальних праць: 1) з історії місті промисловості Галичини під владою Австрії (1772–1914 рр.); 2) з військової історії західноукраїнських земель 1914–1921 рр. До першого циклу належить його дисертація "Проблема міст Галичини" та декілька неопублікованих статей. Куди вагоміший другий цикл, основу якого складають праці "Історія 8-ої Галицької Бригади", "1-й курінь 8-ї бригади УГА", "Пролом під Чортковом", "Панцирний поїзд Ч. 2" та ін.

Характерною рисою І. Карпинця-науковця вважаємо широту його дослідницького поля. Завдяки використанню методів різних галузей історичних знань – джерелознавства, етнографії, статистики, історичної географії – він зумів поглибити можливості наукового дослідження, що було співзвучне тенденціям західноєвропейської науки через поширення ідей позитивізму. Науковому росту дослідника сприяли тісні контакти з українськими (І. Крип'якевич, М. Кордубата ін.) та польськими (А. Шелььонговський, К. Хилінський та ін.) істориками. Це не випадково – крім власних спогадів автор використав інші джерела – щоденники, спогади, усні й письмові свідчення учасників подій, що зробило дослідження незамінним для вивчення історії ЗУНР.

Список використаних джерел

1. Домбровський О. Іван Карпинець – наш призабутий історик (1898–1954) / О. Домбровський // Український історик. – 1997. – № 1–4. – С.105–111.
2. Карпинець І. Історія 8-ої Галицької групи / І. Карпинець // Галичина. Військова історія у 1914–1921 роках / [Упорядник Ф.І. Стеблій, Б.З. Якимович]. – Львів, 2005. – С. 5–123.
3. Карпинець І. Панцирний поїзд. Ч.2. / І. Карпинець // Галичина. Військова історія у 1914–1921 роках / [Упорядник Ф.І. Стеблій, Б.З. Якимович]. – Львів, 2005. – С.344–349.
4. Карпинець І. Пролом під Чортковим / І. Карпинець // Галичина. Військова історія у 1914 – 1921 роках / [Упорядник Ф.І. Стеблій, Б.З. Якимович]. – Львів, 2005. – С.263–285;
5. Карпинець І. Участь бувших учнів Перемиської української гімназії в українській визвольній війні / І. Карпинець // Де срібнолентий Сян пливе. Пропам'ятна книга ювілею 50-ліття Української Державної гімназії в Перемишлі. 1888–1938. – Перемишль, 1938. – С.58–65.
6. Літопис Червоної Калини. – 1932–1935. – № 1–12;
7. Літопис Червоної Калини. – 1932. – № 6. – С.10;
8. Стеблій Ф. Іван Карпинець – історик збройних сил ЗУНР / Ф. Стеблій // Дзвін. – 1994. – № 6. – С.129–132;
9. Стеблій Ф. Іван Карпинець (1898–1954) / І. Карпинець. – Львів, 1999. – 24 с.

Владимир Синенький

ВОЕННО-ПОЛИТИЧЕСКИЕ СТУДИИ ИВАНА КАРПИНЦА

В статтє проанализировано научные и научно-публицистические работы известного украинского историка, участника украинско-польской войны 1918–1919 гг. Ивана Карпинца, которые посвящались военно-политической истории Западной Украины. Особое внимание уделяется работе "История 8-й Галицкой Бригады", которая принесла признание историку среди современников и признана одной из лучших научных исследований посвященной Украинской Галицкой Армии.

Ключевые слова: И. Карпинец, ЗУНР, УГА, украинско-польская война, военно-политические студии.

Volodymyr Synenkiy

MILITARY AND POLITICAL STUDIES OF I. KARPYNETS

The paper the scientific and journalistic works of the famous Ukrainian historian analyzed, member of the Ukrainian-Polish War of 1918–1919 I. Karpynets who dedicated military and political history of Western Ukraine. Particular attention is focused on the book "History of the 8th Galician Brigade" which earned recognition historian among his contemporaries and is recognized as one of the best scientific studies devoted to the Ukrainian Galician Army.

Key words: I. Karpynets, ZUNR, UGA, Ukrainian-Polish War, military and political studies.